

IJODKORLIK PEDAGOGIKASI ASOSIDA CHET TILNI O‘QITISHNING NAZARIY, ILMIIY VA AMALIY ASOSLARI

Ne‘matova Nigora Soliddin qizi

SamDChTI doktranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10679478>

Annotatsiya. Chet tilni o‘qitishda tilning nazariy asoslari muhim ahamiyatga ega va maqolada aynan chet til o‘qitishning nazariy, ilmiy va amaliy jihatlarini yoritishga e‘tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: muloqot, grammatika, leksika, o‘qish, yozish, tinglab tushunish, gapirish ko‘nikmalari, til tarixi, til elementlari, auditoriya.

Abstract. The theoretical foundations of the language are important in teaching a foreign language, and the article focuses on highlighting the theoretical, scientific and practical aspects of teaching a foreign language.

Chet tilni o‘rganish muhim muloqot qobiliyatidir. Bu tildan amaliy foydalanish, o‘zini ifoda etish va boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyatini yaxshilashga qaratilgan. Bu tilni real hayotda qo‘llash orqali o‘rganish va o‘quvchilarga uni o‘z muhitida qo‘llash imkoniyatini berishdir.

Chet tilni o‘rgatishning ikkinchi muhim asosi grammatika va leksikadir. O‘quvchilar tilni grammatik jihatdan to‘g‘ri o‘rganishlari va undan foydalanishlari kerak. Bunga to‘g‘ri xulosa chiqarish, qoidalarini o‘rganish, yangi so‘zlar va kalit so‘zlarni o‘rganish, qo‘llaniladigan grammatik qoidalarni tushunish va mavjud til turlarini o‘rganish kiradi.

Matn va audiomatnlar chet tilni o‘qitishda muhim asosiy vositalardir. Matnlar o‘quvchilarga o‘qish, yozish, tinglab tushunish ma‘lumotlarini aniqlash va ularni tahlil qilish imkonini beradi. Tinglab tushunish esa o‘quvchilarga tilni eshitish, tushunish, tushunmovchiliklarni bartaraf etish va tildan amalda foydalanish imkonini beradi.

Chet tilni o‘rganishning muhim qismi o‘sha til mamlakatlari, ularning madaniyati va tarixi bilan bog‘liq. Chet tilni o‘rganuvchilar muayyan madaniyatlarni yaxshiroq tushunish va boshqalarning fikrlari va qadriyatlarini o‘rganish orqali o‘z munosabatlarini kengaytirishlari mumkin.

Ma‘lumki, chet tilni o‘qitishda o‘qitishning interfaol metodlari, ya‘ni rolli o‘yinlar, sahnaviy mashqlar, shuningdek, o‘quvchilarning o‘z fikrini ifodalash, o‘z ishlari ustida ishlash imkonini beruvchi usullar katta ahamiyatga ega. Ushbu usullar talabalarning amaliy til ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Til o‘rgatishdagi asosiy muammolardan biri o‘quvchilarning amaliy mashg‘ulotlarni o‘zlashtirishi va ilmiy ma‘lumotlarni izlab topishi bo‘lishi mumkin. Bu muammolarni internet, kompyuter dasturlari kabilardan foydalanish orqali hal qilish mumkin. Mana shu fikrlardan kelib chiqib, chet tilni o‘qitishning nazariy asoslarini ishlab chiqish o‘quvchilarning muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi. Bunda amaliy mashg‘ulotlar, interfaol usullar, matn va audiolar, grammatika va leksika ustida ishlash, tarixiy-madaniy bilimlarga e‘tibor berish juda muhimdir.

Chet tilni o‘qitishning ilmiy-amaliy asoslari haqida gapirganda, bu o‘quvchilarning tilni tushunishi, o‘rganishi va amaliy foydalanishi bilan bog‘liqligini aytish o‘rinlidir. Va bunda quyidagilar o‘ta muhim hisoblanadi:

- chet tilni o‘qitishning ilmiy asoslaridan biri bu tilni bilishdir. O‘qituvchilar chet tillari tizimini va ularning doimiy qoidalarini tushunishlari kerak. U tilning fonetika, grammatika, lug‘at,

sintaksis va pragmatika kabi elementlarini o‘rganadi. O‘qituvchi tilning xususiyatlari, strukturaviy qoliplari va o‘zgarishligi haqidagi bilimlarni o‘zlashtirishi kerak.

- til tarixi va inson tillarining tarqalishini bilish chet tilni o‘rgatishda muhim ahamiyatga ega. Til tarixi o‘quvchilarga tilning asl mohiyatini, uning lingvistik ma‘nolari va o‘zgarishlari tarixini tushunishga yordam beradi. Inson tillarining tarqalishi o‘quvchilarga turli tillar o‘rtasidagi munosabatlarni va ularning tarixiy o‘zgarishlarini tushuntiradi.

- o‘qitish metodikasi va o‘quvchilar bilimi: chet tilni o‘qitishning ilmiy-amaliy asosi o‘quvchilar bilimini o‘rganish va o‘qitish metodikasini o‘z ichiga oladi. O‘qituvchilar o‘quvchilarning boshlang‘ich darajalari, o‘rganish tizimlari, ko‘nikmalari, o‘rganish darajalari va tajriba darajalarini hisobga olishlari kerak. Bu individual o‘qitish usullari va talabalar bilimini tanlashdir.

Chet tilni o‘rgatishda lingvistik tajriba va turli ta‘lim texnologiyalari muhim ahamiyatga ega. Lingvistik tajriba o‘qituvchilarga o‘rganayotgan tildan foydalanish, yozish, tinglab tushunish va gapirishni o‘rganish imkonini beradi. Interfaol darslar, badiiy modellar, dasturlar, onlayn resurslar va boshqa modullar orqali o‘quvchilar bilimini mustahkamlash uchun turli ta‘lim texnologiyalaridan foydalaniladi.

Chet tilni o‘qitishning ilmiy va amaliy asoslari o‘quvchilarning tilni tushunishi, o‘rganishi va amaliy foydalanishi bilan bog‘liq. Ushbu maqolada biz chet tilni o‘qitishning ilmiy va amaliy asoslariga oid quyidagi muhim fikrlarni tavsiflashimiz mumkin:

- chet tilini o‘rganishda muloqot qobiliyatlari ham muhim omil hisoblanadi. Chet tilini o‘qitishning amaliy asoslari orasida muloqot muhim o‘rin tutadi. Chet tilini amaliy qo‘llash, o‘z fikrini ifodalash, muloqot qilish va tildan real hayotda foydalanish orqali o‘rganish talabalar uchun katta ahamiyatga ega bo‘ladi.

- amaliy asoslar orasida matnlar va auditoriya ham muhimdir. Matnlar o‘quvchilarga o‘qish, yozish, tinglab tushunish ma‘lumotlarini aniqlash, matnlarni tahlil qilish va o‘rganish imkonini beradi. Tinglab tushunish esa talabalarga tilni eshitish, tushunish va amalda foydalanishda yordam beradi.

- unda talabalarining boshlang‘ich darajasi, o‘quv tizimlari, ko‘nikmalari, tayyorgarligi va tajribasi hisobga olinadi. Bunda o‘quvchilarning individual xususiyatlari, o‘qitish usullari va bilimlari hisobga olinadi.

- chet tilini o‘qitishda o‘qitishning interfaol usullaridan rolli o‘yinlar, sahnaviy mashqlar, o‘quvchilarning o‘z fikrini ifoda etishi va o‘z ustida ishlash imkonini beruvchi metodlar katta ahamiyatga ega.

Xulosa. Chet tilni o‘rganish ko‘p qirrali o‘quv jarayoni bo‘lib, uning davomida inson murakkab psixologik o‘zgarishlarni boshdan kechiradi va bunda albatta ona tili va chet til qiyoslanadi. Bu jarayonda o‘qitishning turli uslub va texnologiyalaridan foydalaniladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida chet tilni ona tili bilan qiyoslab o‘rganish samarali natijalar beradi. Chet tilni o‘rgatish uning metodikasini bilishni talab qiladi.

Chet tilni o‘rganish jarayonida metod va texnologiyalar muhim ahamiyatga ega. Turli xil o‘qitish usullari mavjud. Metodika fani didaktika fani bilan bog‘liq bo‘lganligi sababli chet tilni o‘rganishda kommunikativlik unga asoslanadi va kommunikativ didaktika metodi yaratiladi. Chet tilni o‘qitishda texnologiyadan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Internet, kompyuter dasturlari, onlayn resurslar va o‘quv platformalari o‘quvchilarga o‘quv jarayonini puxta o‘zlashtirish va amaliy mashg‘ulotlarni o‘zlashtirish imkonini beradi. Chet tilni o‘qitishning ilmiy-amaliy asoslarini, nazariy bilimlarni joriy etish amaliyotda o‘quvchilar tomonidan til o‘rganishni

takomillashtirish va ta‘minlashga xizmat qiladi. Bu asoslar o‘quvchilarning tilni mustahkamlash, muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish va o‘z ishlarida tildan foydalanish imkonini beradi.

REFERENCES

1. Jalolov, Jamol Jalolovich. Chet til o‘qitish metodikasi: chet tillar oliy o‘quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik — Toshkent: O‘qituvchi, 2012. — 432 b. ISBN 978-9943-02-498
2. Акинина Н.В. Подготовка учителей начальных классов к обучению младших школьников разговорной речи на иностранном языке: пед фан номзоди дисс. автореф. – Москва, 2003 – 20б. – С. 4-5
3. Abdurasulovna, E. Z. (2023). COMPLEX PREPOSITIONS IN ENGLISH UNDERGOING SEMANTIC CHANGES. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(4), 238-241.
4. Maxmudov, Q. S. O. G. L., Shayxislamov, N. Z. O. G. L., & Jo, B. B. O. G. L. (2020). O‘zbek va xorijiy tillarda antonimlar tavsifi, o‘rni va ularning turli jihatdan tasniflanishi. *Science and Education*, 1(Special Issue 3).
5. Juraboyev, B. B. (2020). Nemis tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv. *Science and Education*, 7(7), 215-220.
6. Тарасова Е.И. Индивидуально-ориентированная система подготовки будущего учителя технологии к обучению младших школьников: пед фан номзоди дисс. – Брянск, 2004. – 244 б
7. Mardiyeva G. M. et al. Ultrasound semiotics of biker cysts //European science review. – 2019. – Т. 2. – №. 1-2. – С. 166-168.